

ارائه مدل مناسب مدیریت جهادی مبتنی بر تفکر بسیجی

نویسندگان: عباس چهاردولی^۱، ایمان هرمزی زاده^۲

تاریخ دریافت: ۹۸/۱/۹

تاریخ پذیرش نهایی: ۹۸/۹/۳

فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال بیست و دوم، شماره ۸۴، پاییز ۱۳۹۸

چکیده

این مقاله در پی ارائه مدل مناسب مدیریت جهادی مبتنی بر تفکر بسیجی می‌باشد. به این منظور ابتدا بیانات امامین انقلاب اسلامی در خصوص تفکر بسیجی و مدیریت جهادی، مورد مطالعه قرار گرفته و مقدمات لازم برای مدل سازی مدیریت جهادی مبتنی بر تفکر بسیجی با استفاده از روش داده بنیاد توسعه یافته فراهم گردید. نتایج حاکی از آن است که ارزش‌های مدیر جهادی، شرایط لازم جهت شکل‌گیری رفتار جهادی می‌باشند. در واقع به دنبال ارزش‌هایی چون ایمان، اخلاص، آرمان‌گرایی، احساس مسئولیت و انگیزه خدمت در مدیر جهادی، رفتارهایی مانند وظیفه‌محوری، مجاهدت، رهبری، آمادگی و اخلاق‌مداری از وی نمود پیدا می‌کند. رفتار جهادی مدیر با راهبردهای مدیریت جهادی نظیر تدبیر، برنامه‌ریزی، عمل به هنگام و به اندازه، کار با کیفیت، تکیه بر علم، نیازمحوری، اولویت‌محوری، ابتکار و نوآوری و روحیه بالامی‌باشد، آمیخته می‌شود. در صورت فراهم بودن زمینه‌های فردی مانند بصیرت و آگاهی، امید و اطمینان و تقوا و خودسازی و مهیا بودن شرایط ساختاری مانند قانونمندی، نظم و اجتناب از تشریفات، دستیابی کامل به آرمان‌ها به عنوان پیامد مدیریت جهادی، شکل خواهد گرفت.

واژگان کلیدی:

تفکر بسیجی، مدیریت جهادی، نظریه داده بنیاد

۱. دانشیار دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی (نویسنده مسئول)، tv_m_abbas@yahoo.com

۲. کارشناسی ارشد MBA، دانشگاه علامه طباطبائی، hormozi.im71@gmail.com

۱- مقدمه و بیان مسئله

امروزه به تدریج کمبودهای بنیادی مکاتب مدیریتی غربی در حال نمایان شدن است. دستیابی جامعه اسلامی به اهداف و آرمان‌های خود یعنی رشد و کمال آحاد جامعه و بسط عدالت، منوط به استفاده از الگوی مدیریتی متناسب با آن است. چنین الگویی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی بوده و با مبانی مادی تفکر غربی در تعارض است. مقام معظم رهبری، الگوی فوق را مدیریت جهادی نامیده‌اند.

مدیریت جهادی، یک سبک مدیریت جدید، بومی و برآمده از فرهنگ ایرانی - اسلامی است. مقام معظم رهبری، در تبیین مدیریت جهادی می‌فرمایند: «مدیریت جهادی یعنی کار، تلاش، با خدا حساب کردن، به علم تکیه کردن، به درایت و تدبیر تکیه کردن». ایشان سه ویژگی مهم مدیریت جهادی را خدمت به مردم، نیت خدایی (خلوص) و تکیه بر علم برمی‌شمارند.

مدیریت جهادی لازمه توسعه همه‌جانبه امور می‌باشد؛ کما اینکه در هر برهه از تاریخ چهل ساله انقلاب اسلامی اموری که با رویکرد جهادی مدیریت شده‌اند موفقیت چشمگیری داشته‌اند که از این بین می‌توان به اقدامات جهادی در محرومیت‌زدایی از روستاها و مناطق محروم در ابتدای انقلاب، مدیریت هشت‌ساله دفاع مقدس، محرومیت‌زدایی با طرح جهاد سازندگی پس از جنگ تحمیلی، موفقیت در علوم نوین از جمله فناوری هسته‌ای، نانو تکنولوژی و سلول‌های بنیادی اشاره کرد. اگر در نظام اسلامی، مدیران حکومتی، اعتقاد و رویکرد جهادی نداشته باشند، مانعی بر سر راه پیشرفت و رشد انسانی و کمال جامعه خواهند بود (شماعی و همکاران، ۱۳۹۳، ص ۲). متأسفانه در مقاطعی از انقلاب، افرادی مدیریت بخش‌های مختلف کشور را بر عهده گرفتند که با رویکرد جهادی بیگانه بودند و به تبع آن این سبک مدیریتی مؤثر، کارآمد و راهگشا بعضاً کمرنگ شده و یا به فراموشی سپرده شد.

بدیهی است که مدیریت جهادی باید در همه سطوح مدیریتی کشور تحقق یابد تا شاهد پیشرفت‌های روزافزون در همه زمینه‌ها باشیم. آگاهی از عناصر و رویکردهای تفکر بسیجی به‌مثابه عاملی کلیدی برای تحقق مدیریت جهادی عمل می‌کند. از این رو بازتعریف تفکر بسیجی و تعمق و تدبر در فهم آن، یکی از ضرورت‌ها برای مدیریت موفق امور کشور بوده و بی‌توجهی به آن، آسیب‌های جدی در پی خواهد داشت.

در این راستا این تحقیق در پی دستیابی به مدل مناسب مدیریت جهادی مبتنی بر تفکر بسیجی می‌باشد. مسئله تحقیق عبارت است از اینکه مدل مناسب مدیریت

جهادی مبتنی بر تفکر بسیجی چگونه است؟ منظور از مدل مناسب، مدل مقتضی و قابل کاربرد در جمهوری اسلامی ایران است.

ضرورت انجام این تحقیق عبارت است از اینکه بسیاری از مشکلاتی که در حال حاضر در کشور وجود دارد، ناشی از ضعف مدیریتی، وجود مدیریت‌های ناکارآمد و به بیان بهتر، جهادی نبودن مدیریت‌های فعلی بوده و از این ناحیه ضربه‌های زیادی به ما وارد شده است. همان‌گونه که مقام معظم رهبری در این خصوص فرموده‌اند: عامل همه این مشکلات تحریم‌ها نیست بلکه ناشی از مسائل درونی و نحوه مدیریت و سیاست‌گذاری اجرایی است؛ بنابراین لازم است تا مدیریت جهادی هر چه بیشتر در نظام مدیریتی کشور تحقق پیدا کند و نیاز به این امر امروز در کشور به‌خوبی احساس می‌شود.

اهمیت انجام این تحقیق عبارت است از اینکه برای اینکه مدیریت جهادی در کشور عملیاتی و اجرایی شود، لازم است که ابتدا ماهیت، عناصر، مؤلفه‌ها، شاخص‌ها و ابعاد آن شناخته‌شده و مدل مدیریت جهادی به‌خوبی تدوین و تبیین شود؛ بنابراین مفهوم‌شناسی و گفتمان‌سازی برای مدیریت جهادی و تبدیل سبک مدیریت جهادی به دانش رسمی و آکادمیک برای استفاده عملی از آن به بهترین وجه، الزامی می‌باشد. سؤالات فرعی تحقیق عبارت‌اند از:

- ۱- مدیریت جهادی مبتنی بر تفکر بسیجی چیست؟
- ۲- ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مدیریت جهادی مبتنی بر تفکر بسیجی کدام‌اند؟
- ۳- مدل مناسب مدیریت جهادی مبتنی بر تفکر بسیجی چگونه است؟

از آنجاکه این مقاله به دنبال دستیابی به مدل مدیریت جهادی است و ماهیت این مدیریت هنوز در مراحل شکل‌گیری اولیه است و در واقع موضوع بسیار نو و بدیع است لذا چنین مطالعاتی معمولاً بر چارچوب هستند. مفهوم بر چارچوبی مؤید آن است که محققان تلاش نموده‌اند مفاهیم موردنیاز را از گفتمان سیاسی الهی امامین انقلاب بازتولید نمایند، به این منظور ابتدا بیانات امامین انقلاب اسلامی در خصوص تفکر بسیجی و مدیریت جهادی، مورد مطالعه قرار گرفته و از طریق روش داده بنیاد و با بکارگیری روش کدگذاری در سه مرحله باز، محوری و انتخابی، مقدمات لازم برای دستیابی به مدل مدیریت جهادی مبتنی بر تفکر بسیجی فراهم گردید.

۲- ادبیات نظری و پیشینه موضوع

۲-۱- ادبیات نظری

۲-۱-۱- تفکر بسیجی

امام خمینی (ره) درباره تفکر بسیجی می‌فرماید: اگر بر کشوری ندای دل‌نشین تفکر بسیجی طنین‌انداز شود، چشم طمع دشمنان و جهان‌خواران از آن دور خواهد گردید. همچنین مقام معظم رهبری در تبیین تفکر و فرهنگ بسیجی می‌فرماید: فرهنگ بسیجی یعنی آن مجموعه معرفت‌ها و روش‌ها و منش‌هایی که می‌تواند مجموعه‌های عظیمی را در ملت به وجود بیاورد که تضمین‌کننده حرکت مستقیم و پایدار اسلامی آن ملت باشند. این یک تفکر است. بسیج سیاسی است اما سیاست‌زده، سیاسی‌کار و جناحی نیست. بسیج مجاهد است اما بی‌انضباط و افراطی نیست، عمیقاً متدین و متعبد است اما متحجر و خرافی نیست، با بصیرت است اما از خودراضی نیست، اهل جذب حداکثری است اما غیور است و درباره اصول تسامح نمی‌کند، طرفدار علم است اما علم‌زده نیست، اخلاق اسلامی دارد اما این اخلاقیات ریاکاری نیست، در آباد کردن دنیا فعال است اما خود اهل دنیا نیست.

جمشیدی، تفکر بسیجی را تفکری عقلانی-و حیوانی و حکیمانه و عارفانه می‌داند که عمیق و برخاسته از دانش و آگاهی است. طبق تعریف وی، عناصر مهم این تفکر عبارت‌اند از: واقع‌نگری و آرمان‌گرایی، عقل‌گرایی و ایمان‌گرایی، آزادی و آگاهی، مسئولیت و اراده، حضور و آمادگی مستمر و عشق و سلوک (جمشیدی و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۱۲). بر اساس تعریف فیروزآبادی، تفکر بسیجی همان اندیشه و اعتقاد کامل به اسلام ناب محمدی (ص) است. به عقیده وی، تفکر بسیجی، تعبیری بدیع از مکتب اسلام و آئین الهی تشیع است (فیروزآبادی، ۱۳۸۷، ص ۱).

ادیب می‌گوید تفکر بسیجی تفکری است که دشوارترین کارها را در کوتاه‌ترین زمان و با کمترین هزینه به انجام می‌رساند؛ چراکه ابتکار و نوآوری داشته و از تکرار، یکنواختی و تقلید از الگوهای بیگانه به دور است. همچنین این تفکر، هیچ سنخیتی با جناح‌گرایی و کار حزبی ندارد (ادیب و همکاران، ۱۳۹۱، ص ۷).

۲-۱-۲- مدیریت جهادی

اصطلاح مدیریت جهادی برای اولین بار توسط مقام معظم رهبری مطرح شد. ایشان درباره اهمیت مدیریت جهادی می‌فرماید: اگر مدیریت جهادی یا همان کار و تلاش با نیت الهی و مبتنی بر علم و درایت حاکم باشد، مشکلات کشور در شرایط کنونی فشارهای خباثت‌آمیز قدرت‌های جهانی، قابل حل است و کشور حرکت روبه‌جلو را ادامه خواهد داد.

مقام معظم رهبری در تبیین مدیریت جهادی می‌فرمایند: مدیریت جهادی یعنی کار، تلاش، با خدا حساب کردن، به علم تکیه کردن، به درایت و تدبیر تکیه کردن. ایشان سه ویژگی مهم مدیریت جهادی را خدمت به مردم، نیت خدایی (خلوص) و تکیه بر علم برمی‌شمارند.

کوشکی، مدیریت جهادی را رهبری و کنترل فعالیت‌های دسته‌جمعی، مبتنی بر مبارزه در تمامی عرصه‌ها جهت نیل به اهداف راهبردی یک سامانه و رفع موانع می‌داند (کوشکی، ۱۳۹۳، ص ۳).

مدیریت جهادی مجموع تفکر مدیریت پسامدرن و روحیه و انگیزه الهی در کار و تلاش است (صدرالسادات، ۱۳۹۳، ص ۱۱).

پالوچ مدیریت جهادی را انجام کار به شیوه مناسب با هدف کسب رضای خدا و خدمت به بندگان او می‌داند (پالوچ و همکاران، ۱۳۸۶، ص ۹).

طبق نظر قائدعلی و عاشوری، مدیریت جهادی سبک مدیریتی استوار بر ارزش‌های اسلامی و نوعی مبارزه و تلاش برای از بین بردن ظلم بوده و به دنبال ایجاد بستری مناسب برای رشد کارکنان و حذف محرومیت‌ها در جامعه و نهایتاً رسیدن به قرب الهی می‌باشد (قائدعلی و همکاران، ۱۳۹۱، ص ۶).

اسحاقی، از خودگذشتگی را لازمه مدیریت جهادی برشمرده و آن را فراتر از مدیریت رایج می‌داند (اسحاقی، ۱۳۹۳، ص ۵۳).

مدیریت جهادی در واقع همان مدیریت علمی است که بر اساس فرمول‌ها و قوانین دانش مدیریت پایه‌ریزی شده است. فرق این نوع مدیریت که از ترکیب اضافی جهاد تشکیل شده با مدیریت صرف در این است که مبنای مدیریت جهادی، اسلامی و ارزشی است و می‌توان گفت مدیر مسلمان با در نظر گرفتن ابعاد دینی و ایمانی به مدیریت، تعریف تازه‌ای می‌بخشد و مفهوم مدیریت جهادی را به وجود می‌آورد. به این ترتیب مدیریت جهادی نوعی مدیریت ارزشی و با اصالت فرهنگی است که با مدیریت علمی هماهنگ است و می‌توان گفت با استفاده از تعاریف علمی مدیریت و به کارگیری پنج وظیفه اصلی هر مدیر و ادغام آن با مفاهیم اسلامی و دینی به سبک جدیدی از مدیریت تبدیل شده است. مدیر جهادی کسی است که با اتکا به ارزش‌های الهی - اسلامی نسبت به کارها مبادرت می‌ورزد؛ به عبارتی دیگر مدیر جهادی، جهادی اقدام می‌کند. «اقدام جهادی به معنای خسته نشدن در مقابل سختی‌ها و موانع، ایمان به مسیر و حرکت بر اساس فکر و منطق است» (مقام معظم رهبری، بیانات در دیدار نخبگان و دانشجویان بسیجی مدال‌آور دانشگاه شریف، ۱۳۹۵).

رحمانی می‌گوید مدیریت جهادی همان مدیریت اسلامی به صورت تام و کامل است که رسالت آن تغییر مبانی مدیریت غربی و جایگزینی مبانی اسلامی است (رحمانی، ۱۳۸۷، ص ۷).

ممکن است این تصور پیش آید که مدیریت جهادی مبنا و پشتوانه علمی خاصی ندارد و تنها سخت‌کوشی مدیران و کارکنان جهادی، اساس و شاکله این سبک مدیریت است (قلی‌پور و همکاران، ۱۳۹۳، ص ۴۲) اما مدیریت جهادی مبتنی بر فرمول‌ها و قوانین مطرح در دانش مدیریت بر پایه نظام ارزشی اسلام است؛ به عبارتی دانش و هنر به‌کارگیری منابع انسانی برای دستیابی به اهداف سازمان به شیوه مطلوب مبتنی بر نظام ارزشی اسلام (مرتضوی و همکاران، ۱۳۸۷، ص ۱۳)؛ بنابراین در مدیریت جهادی نظام ارزشی اسلام مبنای قوانین علمی مدیریت قرار می‌گیرد نه به جای آن. از این رو مدیریت جهادی بر دو پایه استوار است:

الف: دانش مدیریت، ب: نظام ارزشی که مبنای قوانین مدیریت و اساس شیوه‌های عملی مدیریت مدیران قرار می‌گیرد (ابراهیمی فر، ۱۳۹۳، ص ۳).
وجه افتراق مدیریت جهادی با مدیریت علمی غربی در مقوله توکل است به طوری که مدیر جهادی بعد از سنجش امکان‌های عمل، به خدا توکل می‌کند و گام در مسیر می‌گذارد (روستا آزاد، ۱۳۹۱).

وجه تمایز میان مدیریت جهادی با مفاهیم مشابهی نظیر مدیریت اسلامی، مدیریت اخلاقی و مدیریت خوب، در مبانی نظری که این مفاهیم از آن‌ها استخراج می‌گردد، می‌باشد. در واقع ما برای تبیین یک مفهوم، به یک سری منابع رجوع کرده و با استفاده از روش‌هایی مفهوم مورد نیاز را در قالب مدل، تئوری و... استخراج می‌کنیم. به عنوان مثال ممکن است برای تبیین مفهوم مدیریت اسلامی، از قرآن و روایات و برای تبیین مفهوم مدیریت اخلاقی، از کتب اخلاقی استفاده کنیم. برای تبیین مدیریت جهادی، یکی از بهترین و متقن‌ترین منابع، فرمایشات مقام معظم رهبری در خصوص مدیریت جهادی می‌باشد. البته با توجه با تشابه و نزدیکی این مفاهیم به یکدیگر (مانند مدیریت اسلامی و مدیریت جهادی)، ممکن است در بخش‌های زیادی با هم اشتراک مفهومی داشته باشند.

یکی از مقومات مدیریت جهادی بحث کوشش و تلاش به معنای عام آن می‌باشد. البته این کوشش و تلاش مضاعف به این معنا نیست که ما کار فراقانونی انجام دهیم. یکی دیگر از پایه‌های مدیریت جهادی توکل به خدا و حفظ معنویات است. در مدیریت جهادی، مدیریتی مطلوب است که اولاً اسلامی و ثانیاً مبتنی بر فرهنگ داخلی کشور

باشد. از مهم‌ترین ارکان مدیریت اسلامی و جهادی، فرمانده کل قوا می‌باشد که مدیران خرد باید تحت فرامین ایشان به اداره امور پرداخته و منویات ایشان را همیشه مدنظر داشته باشند. درنهایت یک مدیر جهادی باید به گزینه‌های جهاد به معنای اعم آن آگاهی داشته باشد (حق جو و همکاران، ۱۳۹۴، ص ۱۱).

بر اساس مدل مبنایی به‌دست‌آمده در تحقیق حاضر، تعریف عملیاتی مدیریت جهادی مبتنی بر تفکر بسیجی، به شرح زیر است: مدیریت جهادی مبتنی بر تفکر بسیجی، سازه‌ای شامل پنج بعد اصلی ارزش‌های جهادی، رفتار جهادی، راهبردهای جهادی، زمینه جهادی و ساختار جهادی می‌باشد. هر یک از این ابعاد، دارای مؤلفه‌ها و هر یک از مؤلفه‌ها، دارای شاخص‌هایی است که در جدول ۱ نشان داده شده است. به‌منظور تعیین مصادیق مدیر جهادی و تشخیص مدیر جهادی از مدیر غیر جهادی، لازم است که میزان تحقق هر یک از شاخص‌ها، مؤلفه‌ها و ابعاد مذکور، در مدیر و سازمان جهادی با ابزارهایی نظیر پرسشنامه و مصاحبه مورد سنجش قرار گیرد. آنچه در تبیین رابطه بین تفکر بسیجی و مدیریت جهادی حائز اهمیت است آن است که تفکر بسیجی بعد فکری و نظری مدیریت جهادی بوده و تحقق عینی آن در عرصه عمل (مدیریت)، مدیریت جهادی می‌باشد.

رهبر معظم انقلاب در این باره می‌فرماید: منطقه‌ای که ما نام بسیج را بر آن اطلاق می‌کنیم و روحیه بسیجی را در آن گسترش می‌دهیم، یک منطقه محدود نیست، فقط منطقه نظامی نیست؛ همه بخش‌های کشور می‌توانند دارای روحیه بسیجی باشند. علم‌آموزی بسیجی، ثروت‌اندوزی بسیجی، دیپلماسی بسیجی، سیاست‌ورزی بسیجی، مدیریت بسیجی، سازماندهی بسیجی؛ مفهوم بسیج شامل حال همه این زمینه‌ها می‌شود؛ معنایش هم عبارت است از نوآوری و ابتکار و اخلاص.

مدیریت جهادی در سایه تفکر بسیجی به ثمر می‌نشیند و می‌توان از آن بهره گرفت. در واقع تفکر بسیجی موتور محرکه مدیریت جهادی در تمامی عرصه‌های کشور در سطح ملی و جهانی است؛ بنابراین اگر تبیین، توسعه و نهادینه‌سازی فرهنگ و تفکر بسیجی با تمرین مناسب به‌درستی صورت پذیرد و در فکر و عمل مسئولان عمق یابد، مدیریت جهادی (مدیریتی که در آن خستگی وجود ندارد و همه سختی‌ها به خاطر خدا شیرین خواهد شد) محقق می‌گردد. پس برای تحقق مدیریت جهادی که در آموزه‌های اسلامی و اعتقادی ما ریشه دارد، باید تفکر بسیجی را دوباره احیا کرد (ترکاشوند و همکاران، ۱۳۹۴، ص ۱۶)؛ زیرا کسانی که تفکر بسیجی نداشته باشند یا تظاهر به تفکر بسیجی نمایند نمی‌توانند مدیریت جهادی را درک کرده و تحقق ببخشند.

۲-۲- پیشینه پژوهش

نویسندگان (سال) - روش	سؤال اصلی	مهم ترین یافته‌ها
جمشیدی، اسلامی (۱۳۹۶) - اسنادی کتابخانه‌ای	ویژگی‌های تفکر و فرهنگ بسیجی از دیدگاه امام خمینی کدام‌اند؟	تفکر و فرهنگ بسیجی از دیدگاه امام خمینی (ره) دارای ۱۷ ویژگی در ابعاد فکری و رفتاری می‌باشد که این ویژگی‌ها عبارت‌اند از: خداگونه‌اندیشی، اتکا بر فطرت سلیم انسانی، عقلایی و منطقی بودن، واقعیت‌نگری، آرمان‌گرایی، ولایت‌مداری، ایمان‌پذیری، علم‌باوری، متعهد بودن، تخصص‌گرایی، وحدت‌گرایی و وفاق‌اندیشی، مصلحت‌شناسی، نوآوری و تحول، عدالت‌خواهی و ظلم‌ستیزی، نگرش عاشورایی، شهادت‌طلبی و اسوه‌گرایی.
ترکاشوند، حاجی سیاری (۱۳۹۴) - اسنادی کتابخانه‌ای	ویژگی‌های تفکر بسیجی کدام‌اند و نقش این ویژگی‌ها در مدیریت جهادی چیست؟	در مجموع، ۲۴ ویژگی ایجابی و سلبی برای تفکر بسیجی در ابعاد فکری و رفتاری برای بهره‌گیری و تحقق مدیریت جهادی احصا شده است. این ویژگی‌ها عبارت‌اند از: خادم‌محوری و اسلام‌محوری، اخلاص، گمنامی و بی‌نشانی، دغدغه‌مندی، بصیرت و آگاهی، دشمن‌شناسی، روحیه سازش و باطل‌گرایی، سطحی‌نگری در اعتقاد و فهم و گزینش، گرفتار آفات غرور، تظاهر و ریاکاری، جهادگر با نفس، حضور دائم و فراگیر در صحنه، آماده مقابله با دشمن، داشتن اراده و همت بلند، پیشرو و خط‌شکن، فعال، بانشاط و بالانرژی، دارای رفتار ایمانی توأم با عمل‌گرایی، پاسدار خطوط قرمز، دارای رفتار مجاهدانه شهادت‌طلبانه، پرهیز از افراط و تفریط، قانون‌گریز، توان در کنترل خشم، توجه نسبت به خطوط قرمز دین و نداشتن رفتارهای وحدت‌شکن و دشمن‌شادکن
پوربهروزان، رشید، محمدیان، رحمتی (۱۳۹۶) - تحلیل مضمون	مؤلفه‌های تفکر و فرهنگ بسیجی از دیدگاه مقام معظم رهبری کدام‌اند؟	مؤلفه‌های تفکر و فرهنگ بسیجی از دیدگاه مقام معظم رهبری عبارت‌اند از: تقویت ایمان، تحصیل علم، دوراندیشی و برنامه‌ریزی، پایبندی به اخلاق، حضور در میدان‌ها، تلاش و پشتکار و مردمداری
لطیفی، سعدآبادی (۱۳۹۳) - اسنادی کتابخانه‌ای	جوهره مدیریت جهادی و تفاوت‌های مبنایی آن با سایر پدیده‌های مشابه چیست؟	تمایز محوری فعالیت‌های جهادی در قالب ایمان به غیب، معنادار است و کسب و تقویت آن از طریق تقوا ممکن می‌باشد. ماهیت مدیریت جهادی بر مبنای مبارزه تعریف می‌شود و بر دو رکن اساسی «کوشش فراوان» به همراه «مقابله با موانع موجود» در مسیر دستیابی به پیشرفت و تمدن اسلامی قوام یافته است.
احمدیان (۱۳۹۳) نظریه‌پردازی	مدل مطلوب مدیریت جهادی بر اساس آیات قرآن و بیانات مقام معظم رهبری چگونه است؟	برای ارائه یک جمع‌بندی جامع از مؤلفه‌های مدیریت جهادی، توجه به دو عنصر اساسی تلاش خستگی‌ناپذیر و آمادگی بذل جان و مال در برابر دشمن یا احیاناً مانعی بزرگ، ضروری است. جوهره اصلی یک کار جهادی طی چرخه بعثت، مجاهدت و راه‌یابی شکل می‌گیرد.

نویسندگان (سال) - روش	سؤال اصلی	مهم‌ترین یافته‌ها
قربانی زاده، علی اصغر زاده (۱۳۹۴) فراتر کیب	چه ارتباطی بین ویژگی‌ها و مؤلفه‌های سبک مدیریت جهادی وجود دارد و مدل این مؤلفه‌ها برای مدیریت جهادی چگونه است؟	مدلی مفهومی اولیه به دست آمده از شناسایی وضعیت مدیریت جهادی، شش ویژگی خاص و منحصر به فرد شامل تمایلات و ویژگی‌های فردی، رویکرد ساختاری ارزشی، رویکرد ارتباطاتی باز بر مبنای اسلام، اولویت دادن به مسائل معنوی و ارزشی، توجه به مبانی اسلامی و انقلابی و نظارت و کنترل ارزشی را برای این سبک مدیریت متصور است. شش فرضیه دینامیکی اولیه از ارتباط بین این ویژگی‌ها وجود دارد که با استفاده از توسعه فرضیه‌های دینامیکی می‌توان سناریوها و مدل نهایی مدیریت جهادی را تبیین نمود.
حجازی فر (۱۳۹۴) فراتر کیب	ماهیت مدیریت جهادی چیست و مؤلفه‌های آن کدام‌اند؟	طبق نتایج تحقیق، مدیریت جهادی، رفع و جبران جسورانه و خلاقانه چالش‌ها و کمبودها و ایجاد ظرفیت‌های جدید با منابع و تشریفات حداقلی از طریق ایثار و تلاش مضاعف و برادرانه در جهت تقرب الی الله است. همچنین مدیریت جهادی دارای مؤلفه‌های برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری، ارتباطات، سازماندهی، رهبری، نظام ارزشی، تصمیم‌گیری، کنترل، توجه به رشد و توانمندسازی، منابع و امکانات، خلاقیت و نوآوری می‌باشد.

بررسی پیشینه‌ها و نوآوری تحقیق

وجه تمایز این تحقیق نسبت به مطالعات پیشین، در بعد روشی، استفاده از مدل توسعه یافته تئوری داده بنیاد می‌باشد. تولید ابعاد علاوه بر مؤلفه‌ها و شاخص‌ها که در این تحقیق انجام گرفته است، در مدل اولیه موجود نبوده و از روش توسعه یافته به دست می‌آید. نوآوری این تحقیق، در بعد محتوایی، ابتناء مدیریت جهادی بر تفکر بسیجی و به بیان بهتر استفاده از بیانات امامین انقلاب درباره تفکر بسیجی به منظور دستیابی به مدل مناسب مدیریت جهادی می‌باشد. تحقیقات پیشین به صورت جداگانه به مطالعه تفکر بسیجی و یا مدیریت جهادی پرداخته و برای هر یک ویژگی‌هایی را استخراج کرده‌اند اما در این تحقیق علاوه بر مطالعه مدیریت جهادی، از ویژگی‌های تفکر بسیجی قابل کاربرد در مدیریت، برای مدل‌سازی مدیریت جهادی استفاده شده و از ویژگی‌های تفکر بسیجی که در عرصه مدیریت کاربردی ندارند، صرف نظر شده است.

با توجه به جدید بودن موضوع مدیریت جهادی، منابع مربوط به آن، محدود بوده و این تحقیق نسبت به تحقیقاتی که صرفاً از منابع مربوط به مدیریت جهادی به منظور مدل‌سازی استفاده کرده‌اند، کامل‌تر و جامع‌تر می‌باشد. همچنین مدیریت جهادی را از جنبه‌ها و دیدگاه‌های مختلفی می‌توان مفهوم‌شناسی و بررسی کرد که تبیین مدیریت جهادی بر مبنای تفکر بسیجی، نوآوری اصلی این تحقیق محسوب می‌گردد.

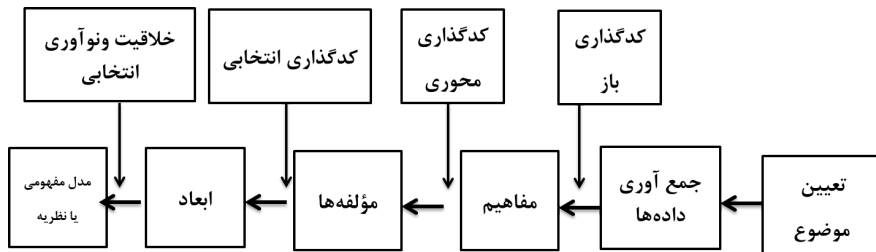
۳- روش تحقیق

این تحقیق، به روش کیفی انجام شده است. برای تدوین مدل مناسب مدیریت جهادی مبتنی بر تفکر بسیجی از روش داده بنیاد توسعه یافته استفاده شده است. استانداردسازی مدل با استفاده از نرم افزار Smart PLS 3 انجام گرفته است.

نظریه داده بنیاد یک روش تحقیق استقرایی و با رویکرد کاملاً کیفی است. این روش یک روش پژوهشی اکتشافی بوده و به پژوهشگر امکان می دهد در مواردی که امکان تدوین فرضیه وجود ندارد بجای استفاده از تئوری های از پیش تعریف شده، خود به تدوین یک تئوری جدید اقدام کند.

نظریه داده بنیاد، سه عنصر اصلی دارد که عبارت اند از مفاهیم، مقولات و قضایا. این سه عنصر، در جریان تحلیلی کدگذاری پدیدار شده و به یکدیگر متصل می شوند (Strauss and Corbin, p2007). کدگذاری داده ها، به سه شکل انجام می گیرد: کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی (گزینشی).

اگرچه اغلب محققین این نظریه را پذیرفته اند، اما به نظر می رسد در این روش، بین اقدام و نتیجه، اختلاط صورت گرفته است. در واقع کدهای سه گانه، اقداماتی هستند که از اجرای هر یک، نتایج خاصی حاصل می شود. به طوری که از کدگذاری باز، مفاهیم، از کدگذاری محوری، مؤلفه ها و از کدگذاری انتخابی، تئوری شکل می گیرد. با این وصف کدها یک مرحله از مراحل نیستند، بلکه از اجرای آن ها مراحل منتج می شوند؛ بنابراین به جای مدل اولیه، مدل شکل ۱ پیشنهاد می گردد (خنیفیر و همکاران، ۱۳۹۰، ص ۱۴).

شکل ۱- مدل توسعه یافته فرآیند اجرای نظریه داده بنیاد

در این تحقیق، منابعی که داده ها از آن ها گردآوری شد، اسناد و مطالب کتابخانه ای، شیوه گردآوری داده ها مطالعه و فیش برداری و ابزار گردآوری داده ها فیش های یادداشت شده بوده است. محققین تلاش نمودند تا از روش داده بنیاد در مطالعات اسلامی که توسط امیری و خنیفر و همکارانشان در قالب مقاله علمی پژوهشی منتشر شده و

درواقع به بسط روش داده بنیاد استراوس و کوبین با اندکی تغییر پرداخته‌اند، استفاده نماید؛ چراکه محققین مزبور ادعا نمودند که روش موردنظرشان داده بنیاد در مطالعات اسلامی می‌تواند باشد (مهرابی، امیرحمزه؛ خنیفر، حسین؛ امیری، علی نقی؛ زارعی متین، حسن؛ جندقی، غلامرضا (۱۳۹۰)، معرفی روش‌شناسی نظریه داده بنیاد برای تحقیقات اسلامی (ارائه یک نمونه)، مدیریت فرهنگ سازمانی، ۹ (۲۳)).

واحد تحلیل، هر یک از بیانات امامین انقلاب اسلامی درباره تفکر بسیجی و مدیریت جهادی بوده و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از سه نوع کدگذاری باز، محوری و انتخابی استفاده شده است.

جامعه آماری تحقیق، مدیران، فرماندهان و مسئولین سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به‌عنوان یک سازمان جهادی می‌باشد. علت انتخاب این جامعه آماری آن است که این افراد، خود سابقه و صبغه جهادی داشته، از فرماندهان و رزمندگان دوران دفاع مقدس بوده و مصداق مدیر جهادی می‌باشند. حجم نمونه انتخاب‌شده، ۱۰ نفر می‌باشد؛ زیرا روش حداقل مربعات جزئی که نرم‌افزار Smart PLS 3 برای اجرای مدل‌های معادلات ساختاری از آن استفاده می‌کند، نیازی به حجم بالای نمونه ندارد. نمونه‌گیری، هدفمند بوده و به روش گلوله برفی صورت گرفت. به‌عبارت‌دیگر، افرادی انتخاب شدند که اطلاعات موردنیاز برای پاسخگویی به سؤالات پرسشنامه را دارا بودند. نحوه دسترسی به این افراد بدین‌صورت بود که محقق با یک نفر از فرماندهان سپاه آشنایی داشته و او نیز پس از پرسش‌کردن پرسشنامه، افراد واجد شرایط دیگری را که حاضر به همکاری بودند، معرفی کرد. افراد مذکور همچنین اطلاعات نظری ذی‌قیمتی درباره مدیریت جهادی داشته و اساتید و صاحب‌نظران مطرح در زمینه مدیریت و علوم انسانی اسلامی و بعضاً دارای مقالات و سخنرانی‌های مرتبط با موضوع مدیریت جهادی بوده‌اند. به‌عنوان نمونه، معاون هماهنگ‌کننده سازمان بسیج، استاد دانشگاه شهید بهشتی، استاد دانشگاه امام حسین (ع)، مشاور عالی دبیر کل نهاد کتابخانه‌های کشور، سردبیر مجله امید انقلاب و مسئول مرکز مطالعات علوم انسانی اسلامی دانشگاه امام حسین (ع)، برخی از این افراد بودند.

برای تأیید روایی پرسشنامه از شیوه روایی محتوا استفاده شد. سازواری نهایی پرسشنامه بدین‌صورت تأیید شد که بیش از ۷۰ الی ۸۰ درصد پاسخگویان، به سؤالات پرسشنامه پاسخ داده و آن را بازگرداندند. برای تأیید سازواری درونی پرسشنامه، برچسب‌ها، شاخص‌ها و مؤلفه‌هایی که درصد پاسخ زیاد و خیلی زیاد آن‌ها بالای ۷۰ درصد بود، دارای اعتبار بوده و باقی حذف‌شده، تغییر کرده و یا جابجا شده و مجدداً به تأیید خبرگان رسید. برای تأیید پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده

شد. بدین صورت که مؤلفه‌ها و ابعادی که مقدار آلفای کرونباخ آن‌ها بیش از ۰,۷ بود، قابل قبول در نظر گرفته شدند.

پس از احصاء فرمایشات امامین انقلاب، فرآیند کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی بر روی بیانات انجام شده و مدل اولیه مدیریت جهادی مبتنی بر تفکر بسیجی به دست آمد. به منظور استانداردسازی مدل اولیه، از پرسشنامه استفاده شد. سؤالات پرسشنامه، میزان مناسب بودن برچسب‌ها برای بیانات، شاخص‌ها برای مؤلفه‌ها و مؤلفه‌ها برای ابعاد را در قالب طیف لیکرت ۵ تایی می‌سنجید.

نتایج پرسشنامه، در قالب مدل مفهومی، وارد نرم‌افزار Smart PLS 3 شده و بر اساس آلفای کرونباخ به دست آمده و همچنین مجموع درصدهای زیاد و خیلی زیاد، مدل در دو سطح شاخص به مؤلفه و مؤلفه به بعد، استانداردسازی شد؛ بدین صورت که شاخص‌ها و مؤلفه‌هایی که آلفای کرونباخ آن‌ها در مدل، بالای ۰,۷ بوده و مجموع درصد زیاد و خیلی زیاد آن‌ها بزرگ‌تر یا مساوی ۷۰ درصد بود تأیید شده و در غیر این صورت حذف و یا جابجا گردیده و مجدداً توسط خبرگان اعتبار یابی شد.

۴- یافته‌های تحقیق

پاسخ به سؤال فرعی ۱: مدیریت جهادی مبتنی بر تفکر بسیجی چیست؟ مدیریت جهادی مبتنی بر تفکر بسیجی، رویکردی جدید برای مدل‌سازی و نظریه‌پردازی مدیریت جهادی است که بر مبنای فرمایشات امامین انقلاب اسلامی درباره تفکر بسیجی و با رویکرد داده‌بنیاد توسعه یافته، در تحقیق حاضر شکل گرفته است.

پاسخ به سؤال فرعی ۲: ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مدیریت جهادی مبتنی بر تفکر بسیجی کدام‌اند؟ در جدول ۱، شاخص‌ها، مؤلفه‌ها و ابعاد استاندارد مدیریت جهادی مبتنی بر تفکر بسیجی مشاهده می‌گردد.

جدول ۱- شاخص‌ها، مؤلفه‌ها و ابعاد استاندارد مدیریت جهادی مبتنی بر تفکر بسیجی

متن مورد بررسی	شاخص	مؤلفه	بعد	
معیار بسیج، بصیرت و ایمان است. ایمان از دل فرد می‌جوشد و او را به کار وادار می‌کند؛ بصیرت هم به او تفهیم می‌کند که چگونه حرکت کند، معیارها را چگونه تشخیص بدهد و راه را چگونه طی کند.	ایمان			۱
همه‌دوستانی که می‌خواهند مهبیابشوند از برای این‌ارث بیست‌میلیونی، به همه آن‌ها سفارش این معنا را که یک قدرت ایمان در خودتان ایجاد کنید. اطمینان قلبی پیدا بکنید. قوه الهی در خودتان ایجاد کنید.	قوه الهی			۲

بعد	مؤلفه	شاخص	متن مورد بررسی
ارزش	اخلاص	اخلاص	آنچه برای همه بسیجیان عزیز، باید به عنوان شاخص مطرح باشد، عبارت است از این سه عنصر: بصیرت، اخلاص، عمل به هنگام و به اندازه.
		کار با نیت الهی	اگر مدیریت جهادی یا همان کار و تلاش با نیت الهی و مبتنی بر علم و درایت حاکم باشد، مشکلات کشور، در شرایط کنونی فشارهای خباثت آمیز قدرت‌های جهانی و در شرایط دیگر، قابل حل است و کشور حرکت روبه جلو را ادامه خواهد داد.
		بی توقعی	تابسیج در این کشور هست تا این روحیه صدق و صفا و خدمت بی مزد و منت در میان مردم ما به خصوص جوانان ما وجود دارد، دشمن هیچ گونه لطمه‌ای به این انقلاب و به این نظام و به این کشور نمی تواند وارد کند.
	آرمان گرایی	گسترش عدالت	بسیجی عدالت طلب است.
		اعتلای اسلام	فرزندان عزیز جهادی ام به تنها چیزی که باید فکر کنید به استواری پایه‌های اسلام ناب محمدی است.
احساس مسئولیت	دستیابی به قله‌های معنویت و معرفت	جوانان عزیز سپاهی و بسیجی کوشش کنند که قله‌های معنویت و معرفت را هدف تلاش جوانانه خود قرار دهند.	
	احساس مسئولیت	پایه اصلی حرکت بسیج این است: احساس مسئولیت الهی.	
	انگیزه خدمت	مسئولیت‌ها اگر به طور جدی، به دوران انگیزه‌های شخصی، به دوران هر چیزی جز انگیزه خدمت به مصالح کشور انجام بگیرد، بزرگ‌ترین کار جهادی است.	
رفتار	انگیزه خدمت	خدمت برای خدا	افرادی که در بسیج برای خدا خدمت می کنند، همه در حال عبادت هستند.
		وظیفه محوری	هر جا وظیفه‌ای باشد، انسان بسیجی در میدان آن وظیفه، حاضر است.
	مجاهدت	پرکاری	مدیریت جهادی به معنای بی انضباطی نیست؛ پرکاری، با تدبیر حرکت کردن، شب و روز نشناختن و دنبال کار را گرفتن، این معنای مدیریت جهادی است.
		حرکت با قدرت	با حرکت عادی نمی شود کارهای بزرگ را انجام داد؛ یک همت جهادی لازم است، تحرک جهادی و مدیریت جهادی برای این کارها لازم است. باید حرکتی که می شود، هم علمی باشد، هم پر قدرت باشد، هم با برنامه باشد و هم مجاهدانه باشد.
	رهبری	پیشرو بودن	بسیجی یک فرهنگ است و اگر بخواهیم این فرهنگ را در یک جمله تعریف کنیم، باید بگوییم پیشرو بودن در همه عرصه‌های اساسی زندگی.

متن مورد بررسی	شاخص	مؤلفه	بعد	
بعضی از دستگاه‌های دولتی در بعضی از زمینه‌ها دچار ناامیدی می‌شوند و می‌گویند نمی‌شود. چطور نمی‌شود؟ بسیج وقتی که جلو افتاد، وقتی این نیروی جوان و پیشران حرکت صحیح خودش را دنبال کرد، آن آدم ناامید و افسرده هم بانشاط می‌شود و امیدوار می‌شود.	پیشران بودن	رهبری	رفتار	۱۶
در حقیقت، همه انسان‌های مؤمن، آگاه، بصیر، عاشق، متعهد، علاقه‌مند و آماده‌به‌کار، در هر میدانی از میدان‌ها که برای ملت مفید است، حضور دارند، جزو بسیج‌اند.	آمادگی برای کار	آمادگی		۱۷
بسیجی، هر یک از آحاد ملت است که در هر جایی که به حضور او نیاز هست، آماده باشد.	آمادگی در عرصه‌های موردنیاز			۱۸
ما امیدواریم که ایران به‌اندازه افرادی که دارد، جوانانی که دارد، ارتش داشته باشد. یک ارتش ملی، اسلامی، انسانی که در مواقعی که احتیاج به آن هست، چندین میلیون از افراد حاضر به خدمت باشند.	آمادگی برای خدمت			۱۹
من دعوت می‌کنم بسیجیان عزیز را به اخلاق. اخلاق یعنی چه؟ یعنی حلم و بردباری، صبر و مقاومت، صدق و صفا، شجاعت، فداکاری، طهارت و پاکدامنی... ما باید از تکبر دوری کنیم.	بردباری	اخلاق‌مداری		۲۰
	پایداری		۲۱	
	شجاعت		۲۲	
	از خودگذشتگی		۲۳	
	افتادگی		۲۴	
مدیریت جهادی به معنای بی‌انضباطی نیست؛ پرکاری، باتدبیر حرکت کردن، شب‌روزی نشناختن و دنبال کار را گرفتن، این معنای مدیریت جهادی است.	تدبیر	تدبیر	رهبر	۲۵
با حرکت عادی نمی‌شود کارهای بزرگ را انجام داد؛ یک همت جهادی لازم است، تحرک جهادی و مدیریت جهادی برای این کارها لازم است. باید حرکتی که می‌شود، هم علمی باشد، هم پر قدرت باشد، هم با برنامه باشد و هم مجاهدانه باشد.	برنامه‌ریزی	برنامه‌ریزی		۲۶
آنچه برای همه بسیجیان عزیز، باید به‌عنوان شاخص مطرح باشد، عبارت است از این سه عنصر: بصیرت، اخلاص، عمل به‌هنگام و به‌اندازه.	عمل به‌هنگام و به‌اندازه	عمل به‌هنگام		۲۷
در همه بخش‌ها، کم‌ربسته بودن مثل یک جهادگر لازم است؛ این اگر بود، کارها راه می‌افتد؛ این اگر بود، بن‌بست‌ها باز می‌شود، شکافته می‌شود؛ کار فراوان، پر حجم و باکیفیت و مجاهدانه و انقلابی.	کار با کیفیت	کار با کیفیت		۲۸
با حرکت عادی نمی‌شود کارهای بزرگ را انجام داد؛ یک همت جهادی لازم است، تحرک جهادی و مدیریت جهادی برای این کارها لازم است. باید حرکتی که می‌شود، هم علمی باشد، هم پر قدرت باشد، هم با برنامه باشد و هم مجاهدانه باشد.	تکیه بر علم	تکیه بر علم		۲۹

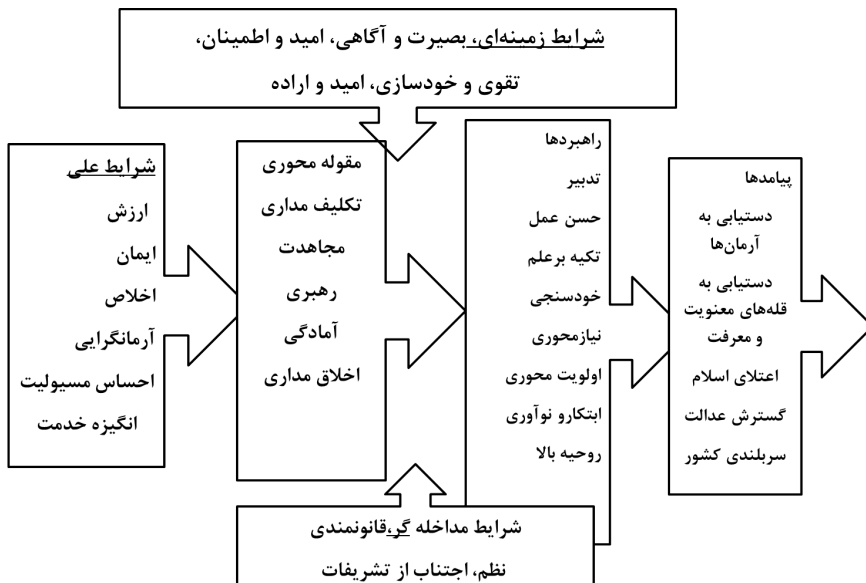

بعد	مؤلفه	شاخص	متن مورد بررسی	
راهبرد	۳۰	نیاز محوری	بسیجی که در سال ۵۸ تشکیل شد، نیازهای آن روز را تأمین می‌کرد- این یک نیاز بود- امروز بسیج نوع نیازهای دیگری را برآورده می‌کند. مسائلی که امروز مطرح است، آن روز مطرح نبود.	
	۳۱	اولویت محوری	کار جهادی یعنی این... اولویت‌ها را باید نگاه کرد.	
	۳۲	ابتکار و نوآوری	در همه زمینه‌ها باید ابتکار کرد. نوع برخورد مبتکرانه لازم است؛ این‌ها ناشی از همین روحیه انقلابی‌ای است که ما از آن تعبیر می‌کنیم به روحیه بسیجی، روحیه جوان، مبتکر، پیشرو، دارای اعتماد به نفس.	
	۳۳	روحیه بالا	انگیزه قوی	هر جایی که جای حضور مردمی و حضور نیروی انسانی فعال و پرانگیزه است، آنجا جای بسیج است.
	۳۴		بانشاط بودن	روحیه بسیجی یک روحیه‌ای است که اگر در هر نقطه‌ای و در هر قشری به وجود بیاید، در آنجا فعالیت و نشاط و حرکت و حیات را مضاعف و چند برابر می‌کند.
	۳۵		علاقه به کار	در حقیقت، همه انسان‌های مؤمن، آگاه، بصیر، عاشق، متعهد، علاقه‌مند و آماده به کار، در هر میدانی از میدان‌ها که برای ملت مفید است، حضور دارند، جزو بسیج‌اند.
	زمینه		۳۶	بصیرت و آگاهی
۳۷		بصیرت	بسیجی آگاه است؛ بسیجی با آگاهی شروع می‌کند؛ کما اینکه بسیج با آگاهی شروع شد. بسیجیان آگاهانه حرکت کردند.	
امید و اطمینان		۳۸	اطمینان خاطر	بسیج باید با قدرت و اطمینان خاطر به کار خود ادامه دهد.
		۳۹	خودباوری	عامل مهم مدیریت جهادی عبارت است از خودباوری و اعتماد به نفس و اعتماد به کمک الهی.
		۴۰	اعتماد به کمک الهی	
۴۱	امیدواری	هر جا مدیریت‌های ناامید، غیرانقلابی و بی‌تحرك داشتیم؛ کارها یا متوقف مانده است، یا انحراف پیدا کرده است.		
۴۲	تقوا و خودسازی	خودسازی	امیدوارم همان‌گونه که در راه سازندگی کشور تمام نیروهای مادی و معنوی خود را به کار بسته‌اید، از سازندگی خود و دیگران نیز که مقدم بر همه سازندگی‌ها است، غفلت نکنید.	

متن مورد بررسی	شاخص	مؤلفه	بعد	
قطعاً حرکت بسیجی در کشور ما پیروز است. شرط اصلی ای که این پیروزی دارد این است که همه ما تقوا را برای خودمان یک وظیفه بدانیم؛ تقوای شخصی و تقوای اجتماعی و گروهی.	تقوای شخصی	تقوا و خودسازی	زمینه	۴۳
	تقوای گروهی			۴۴
	تقوای اجتماعی			۴۵
بسیج پایبند به قوانین و مقررات و ارزش‌هایی است که در قالب نظام منسجم شدند. ابتکار باید به وجود بیاید، نوآوری باید به وجود بیاید، اما بی‌انضباطی نه.	قانونمندی	قانونمندی	ساختار	۴۶
یکی از خطوط اصلی انقلابی‌گری، نظم است؛ منتها انقلابی‌گری، یعنی اینکه خودمان را سرگرم کارهای حاشیه‌ای و تشریفاتی و زرق‌وبرقی و مانند این‌ها نکنیم.	نظم	نظم		۴۷
یکی از خطوط اصلی انقلابی‌گری، نظم است؛ منتها انقلابی‌گری، یعنی اینکه خودمان را سرگرم کارهای حاشیه‌ای و تشریفاتی و زرق‌وبرقی و مانند این‌ها نکنیم.	اجتناب از تشریفات	اجتناب از تشریفات		۴۸

پاسخ به سؤال فرعی ۳: مدل مناسب مدیریت جهادی مبتنی بر تفکر بسیجی چگونه است؟ در شکل ۲، مدل استاندارد شده مدیریت جهادی مبتنی بر تفکر بسیجی مشاهده می‌گردد.

شکل ۲- مدل استاندارد مدیریت جهادی مبتنی بر تفکر بسیجی

۵- بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

بر مبنای مدل به‌دست‌آمده در تحقیق حاضر:
شرایط علی عبارت‌اند از:

ارزش، ایمان، اخلاص، آرمان‌گرایی، احساس مسئولیت و انگیزه خدمت که ارزش‌های مدیر جهادی شرایط لازم جهت شکل‌گیری رفتار جهادی در شخص مدیر و سایر کارکنان می‌باشند. درواقع به دنبال ارزش‌هایی چون ایمان، اخلاص، آرمان‌گرایی، احساس مسئولیت و انگیزه خدمت، مقوله‌های محوری به‌عنوان مؤلفه‌ها عبارت‌اند از: وظیفه محوری، مجاهدت، رهبری، آمادگی و اخلاق‌مداری از مدیر جهادی به‌عنوان رفتار نمود پیدا می‌کند. به بیان ساده‌تر، مدیری که به خدا ایمان داشته و جهان را محضر او می‌داند، هدف خود را جز تقرب به خدا نمی‌بیند و دستیابی به این هدف را درگرو تحقق آرمان‌هایی نظیر اعتلای اسلام و گسترش عدالت دانسته و به این خاطر، خود را در مقابل خدا و بندگان او مسئول می‌یابد؛ بنابراین با خلوص نیت وارد میدان می‌شود. چنین فردی نگاهی وظیفه‌مدارانه داشته و تحقق بندگی خداوند را درگرو آمادگی برای انجام وظایف، سخت‌کوشی و پشتکار در دنیا با رعایت اخلاق می‌داند که در این تحقیق به‌عنوان مؤلفه‌های محوری ارائه شده‌اند. از سوی دیگر شرایط زمینه‌ای چون: بصیرت و آگاهی، امید و اطمینان، تقوی و خودسازی و امید و اراده زمینه لازم را برای رفتار جهادگونه مدیر فراهم می‌نماید. برابر نتایج حاصله از تحقیق مدیر جهادی راهبردهایی چون: تدبیر، حسن عمل، تکیه بر علم، خودسنجی، نیازمحوری، اولویت محوری و ابتکار و نوآوری موفق به کسب روحیه بالا می‌شود که با راهبردهای مدیریت جهادی که ابزار و عملیاتی به‌منظور دستیابی به هدف است درهم‌آمیخته می‌شود، از سوی دیگر در صورت فراهم بودن شرایط ساختاری مثل قانونمندی، نظم و اجتناب از تشریفات، دستیابی کامل به آرمان‌ها به‌عنوان پیامد مدیریت جهادی شکل خواهد گرفت. همان‌گونه که در ادبیات نظری تحقیق بیان شد، مدیریت جهادی از دو جزء اصلی دانش مدیریت و نظام ارزشی (که مبنای قوانین مدیریت قرار می‌گیرد) تشکیل شده است. طبق نتایج این تحقیق می‌توان گفت که بعد ارزش‌های جهادی منطبق با نظام ارزشی و بعد راهبردهای جهادی منطبق با دانش مدیریت می‌باشد.

در مقایسه نتایج این تحقیق با تحقیقات پیشین باید گفت بیشتر ویژگی‌هایی که در تحقیقات پیشین برای تفکر بسیجی و یا مدیریت جهادی به‌دست‌آمده است، در این تحقیق نیز برای مدیریت جهادی (عمدتاً تحت عناوین دیگر) به دست آمد. از جمله خداگونه‌اندیشی، عقلایی و منطقی بودن، آرمان‌گرایی، ایمان‌پذیری، علم‌باوری،

متعهد بودن، تخصص گرایی، عدالت خواهی و ظلم ستیزی، خدامحوری و اسلام محوری، اخلاص، دغدغه مندی، بصیرت و آگاهی، عدم غرور، تظاهر و ریاکاری، جهادگر با نفس، حضور دائم و فراگیر در صحنه، داشتن اراده و همت بلند، پیشرو و خط شکن، فعال، بانشاط و بانرژی، دارای رفتار مجاهدانه، عدم قانون گریزی، تقویت ایمان، دوراندیشی و برنامه ریزی، پایبندی به اخلاق، حضور در میدانها، تلاش و پشتکار و مردم داری، رهبری، خلاقیت و نوآوری.

مؤلفه های تفکر بسیجی که در تحقیقات پیشین به آن ها اشاره شده اما به نظر محقق در مدیریت جهادی لزومی به ذکر آن ها نیست، عبارت اند از: اتکا بر فطرت سلیم انسانی، نگرش عاشورایی، شهادت طلبی، اسوه گرایی، گمنامی و بی نشانی.

در تحقیقات پیشین، مدیریت جهادی، رفع و جبران جسورانه و خلاقانه چالش ها و کمبودها و ایجاد ظرفیت های جدید با منابع و تشریفات حداقلی از طریق ایثار و تلاش مضاعف و برادرانه در جهت تقرب الی الله تعریف شده است. منابع و تشریفات حداقلی متناسب با مؤلفه اجتناب از تشریفات، ایثار متناسب با مؤلفه از خود گذشتگی و تلاش مضاعف متناسب با مؤلفه مجاهدت در این تحقیق می باشد.

در تحقیقات پیشین، جوهره اصلی یک کار جهادی طی چرخه بعثت، مجاهدت و راه یابی تعریف گردید که این مراحل سه گانه به ترتیب متناسب با ابعاد ارزشی، رفتاری و راهبردی مدیریت جهادی در تحقیق حاضر می باشد.

در تحقیقات پیشین، یکی از ویژگی خاص و منحصربه فرد مدیریت جهادی، اولویت دادن به مسائل معنوی و ارزشی بوده که این ویژگی با بعد ارزش های مدیریت جهادی در این تحقیق منطبق می باشد.

در تحقیقات پیشین به این نکته اشاره شد که مدیریت جهادی در مسیر دستیابی به پیشرفت و تمدن اسلامی قوام یافته است. این مورد با آرمان ها به عنوان پیامدهای مدیریت جهادی (گسترش عدالت، اعتلای اسلام و دستیابی به قله های معنویت و معرفت) هماهنگ است.

به منظور تحقق هر چه بیشتر مدیریت جهادی در سطوح مدیریتی کشور، راهکارهای زیر پیشنهاد می گردد:

- استفاده از پژوهش های نظری انجام گرفته در زمینه مدیریت جهادی برای تدوین و اجرای برنامه های راهبردی و عملیاتی در راستای ارتقاء میزان تحقق مدیریت جهادی در نظام مدیریتی کشور

- تدوین چارچوب درسی مدیریت جهادی و تدریس آن در دانشگاه ها بخصوص

دانشگاه‌های راهبردی و دانشگاه‌های پرورش مدیران کشوری و لشکری - طراحی و اجرای دوره‌های آموزشی مدیریت جهادی برای مدیران دستگاه‌های مختلف کشور جهت توسعه مدیریت جهادی و تبدیل آن به گفتمان غالب در نظام مدیریتی کشور

- ایجاد بستر سازمانی مناسب جهت تسهیل اجرای مدیریت جهادی در نهادهای مختلف از طریق اقداماتی مانند کاهش بوروکراسی‌های افراطی، غیرضروری، دست‌وپاگیر و نتیجه‌محور کردن فعالیت‌ها در عین قانونمندی و چابک‌سازی سازمان‌ها.

۶- منابع

۶-۱- منابع فارسی

الف) مقاله‌ها

۱. ترکشوند، علی‌اصغر؛ حاجی سیاری، مهدی (۱۳۹۴). تفکر بسیجی و نقش آن در مدیریت جهادی از دیدگاه امام و مقام معظم رهبری، فرهنگ اسلامی، شماره ۲۸
۲. جمشیدی، محمدحسین؛ اسلامی، محسن (۱۳۹۶). تفکر و فرهنگ بسیجی در اندیشه امام خمینی (ره)، قدرت نرم، ۷ (۱۶)
۳. روستا آزاد، رضا (۱۳۹۱). اولین همایش علمی مدیریت جهادی
۴. شمعی، میلاد؛ اسمعیلی، محمدرضا (۱۳۹۳). مدل پارادایمی مدیریت جهادی با استفاده از نظریه داده بنیاد، چشم‌انداز مدیریت دولتی، (۱۹)
۵. صدرالسادات، سیدعلی (۱۳۹۳). مدیریت جهادی و سیر تحول اندیشه‌های مدیریت، هشتمین همایش ملی فرهنگ و مدیریت جهادی
۶. کوشکی، امین (۱۳۹۳). مدیریت جهادی چیست؟ (با تأکید بر منظومه فکری مقام معظم رهبری)، سایت خبری سلام سربدار، پایگاه خبری تحلیلی شهرستان سبزوار، بخش سیاست، کد مطلب: ۷۰۹۷
۷. مرتضوی، سید میر محمود؛ عراقی، جلال (۱۳۸۷). عنصر مراقبت در فرهنگ و مدیریت جهادی، همایش فرهنگ و مدیریت جهادی با تأکید بر نوآوری و شکوفایی، تهران، حوزه نمایندگی ولی فقیه در وزارت جهاد کشاورزی
۸. مهربانی، امیر حمزه؛ خنیفر، حسین؛ امیری، علی‌نقی؛ زارعی متین، حسن؛ جندقی، غلامرضا (۱۳۹۰). معرفی روش‌شناسی نظریه داده بنیاد برای تحقیقات اسلامی (ارائه یک نمونه)، مدیریت فرهنگ سازمانی، ۹ (۲۳)

ب) کتاب‌ها

۱. ادیب، یوسف؛ تاجور، آذر؛ پورطهماسبی، سیاوش (۱۳۹۱). نقش بسیجیان و پایگاه‌های مقاومت بسیج در اشاعه فرهنگ اقتصاد مقاومتی، مهندسی فرهنگی.
۲. اسحاقی، سید حسین (۱۳۹۳). مؤلفه‌های مدیریت جهادی، قم، نشر هاجر، چاپ اول
۳. امام خمینی (ره)، بسیج در اندیشه امام خمینی (ره)، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)
۴. امام خمینی (ره)، صحیفه نور، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)
۵. رحمانی، مریم (۱۳۸۷). مجموعه مقالات همایش‌های مدیریت جهادی، تهران، وزارت جهاد کشاورزی، دفتر نماینده ولی فقیه
۶. قائدعلی، حمیدرضا؛ عاشوری، مهدی (۱۳۹۱). مدیریت جهادی نمونه‌ای از به‌کارگیری مبانی مدیریت اسلامی، مجموعه مقالات اولین همایش مدیریت جهادی، دبیرخانه همایش ملی مدیریت جهادی
۷. پالوچ، مجتبی؛ نقی پورفر، ولی‌الله (۱۳۸۶). نقش فرهنگ و مدیریت جهادی در تقویت و توسعه سرمایه‌های اجتماعی و مشارکت مردمی، مجموعه مقالات اولین همایش فرهنگ و مدیریت جهادی، نشر آموزش کشاورزی
۸. قلی پور ارکمی، علی؛ طاهری، ابوالفضل (۱۳۹۳). درآمدی بر فرهنگ و مدیریت جهادی، قم، انتشارات الهام نور

ج) منابع اینترنتی

۹. ابراهیمی فر، عبدالجواد (۱۳۹۳). مبانی اعتقادی فرهنگ و مدیریت جهادی، بازیابی شده در <http://rasekhoon.net/article/show/882567>
۱۰. امام خامنه‌ای، مجموعه بیانات، قابل دسترسی در www.Khamenei.ir
۱۱. حق جو، عبدالحجت؛ جعفری راد، سعیده (۱۳۹۴). اصول و مبانی مدیریت جهادی، بازیابی شده در <http://www.modiryar.com/index-management/general/general-management/5644.html>
۱۲. فیروزآبادی، حسن (۱۳۹۰). ویژگی‌های تفکر بسیجی، روزنامه رسالت، بازیابی شده در <https://rasekhoon.net/article/show/120049>

۶-۲- منابع لاتین

1. Corbin, J. & Strauss, A. (2007). **Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory** (3rd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.

